

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Plzeň 2018

Michal Bém

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program: Politologie

Studijní obor: Mezinárodní vztahy – teritoriální studia

Bakalářská práce

Politické strany ve Španělsku a španělské členství v NATO

Michal Bém

Vedoucí práce:

PhDr. Jiří Zákravský, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci na téma *Politické strany ve Španělsku a španělské členství v NATO* zpracoval samostatně a využil pouze níže uvedených zdrojů a literatury.

V Plzni dne 30. dubna 2018

.....
Michal Bém

Poděkování

Děkuji vedoucímu své práce PhDr. Jiřímu Zákravskému, Ph.D. za cenné rady a připomínky a za celkové vedení, které mi při psaní této bakalářské práce poskytl. Děkuji rovněž Rubénu Zaya Grilovi, díky jemuž jsem získal velice užitečné zdroje, ke kterým bych jinak neměl přístup.

Obsah

1	Úvod	7
2	Vstup Španělska do NATO.....	10
	2.1 <i>Bilaterální vztah s USA jako příprava pro začlenění Španělska do NATO.....</i>	<i>10</i>
	2.2 <i>Vlády UCD a proces přijetí země do Aliance.....</i>	<i>12</i>
3	PSOE a proces přijetí země do NATO.....	17
	3.1 <i>Před vstupem do vlády .....</i>	<i>17</i>
	3.2 <i>PSOE ve vládě .....</i>	<i>20</i>
4	Referendum o setrvání v NATO.....	25
5	Pozice španělských politických stran vůči NATO v současnosti.....	33
	5.1 <i>PP.....</i>	<i>33</i>
	5.2 <i>PSOE .....</i>	<i>34</i>
	5.3 <i>Podemos.....</i>	<i>35</i>
	5.4 <i>Ciudadanos.....</i>	<i>36</i>
6	Závěr	39
7	Seznam použitých zdrojů	42
8	Summary.....	52

Seznam zkratek

AP	Lidová aliance (<i>Alianza Popular</i>)
CD	Demokratická koalice (<i>Coalición democrática</i>)
CIS	Centrum pro sociologická šetření (<i>Centro de Investigaciones Sociológicas</i>)
CiU	Konvergence a jednota (<i>Convergencia i Unió</i>)
CP	Lidová koalice (<i>Coalición Popular</i>)
EE	Levice Baskicka (<i>Euskadiko Ezkerra</i>)
EAJ-PNV	Baskická nacionalistická strana (<i>Partido Nacionalista Vasco</i>)
EHS	Evropské hospodářské společenství
ERC	Republikánská levice Katalánska (<i>Ezquierda Republicana de Catalunya</i>)
PAR	Aragonská regionální strana (<i>Partido Aragonés Regionalista</i>)
PCE	Komunistická strana Španělska (<i>Partido Comunista de España</i>)
PDP	Lidová demokratická strana (<i>Partido Demócrata Popular</i>)
PL	Liberální strana (<i>Partido Liberal</i>)
PP	Lidová strana (<i>Partido Popular</i>)
PSOE	Španělská socialistická dělnická strana (<i>Partido Socialista Obrero Español</i>)
PSA	Andaluská socialistická strana (<i>Partido Socialista Andaluz</i>)
UCD	Svaz demokratického středu (<i>Unión de Centro Democrático</i>)
UPC	Unie kanárského lidu (<i>Unión del Pueblo Canario</i>)
UPN	Unie navarrského lidu (<i>Unión del Pueblo Navarro</i>)
ÚV KSSS	Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu

1 Úvod

Severoatlantická aliance je významnou bezpečnostní organizací, která v dnešní době sdružuje 29 států. Po celou dobu její existence mnoho zemí usilovalo o členství, což by jim zaručovalo ochranu v případě napadení. Žádný větší zájem o kooperaci v Severoatlantické alianci však nejevilo Španělsko během autoritativního režimu Francisca Franca. Oproti svému sousedovi z Pyrenejského poloostrova Portugalsku, které bylo roku 1949 jedním ze zakládajících členů NATO, nebylo Španělsko členem organizace ani žádným způsobem neparticipovalo na jejích aktivitách. Vše se však změnilo smrtí generalissima Franca, nástupem Juana Carlose I. na trůn a následnou demokratizací země. 30. května 1982 se Španělské království oficiálně připojilo k NATO.

Členství nicméně oponovala společně s komunisty Španělská socialistická dělnická strana (*Partido Socialista Obrero Español*, PSOE) Felipa Gonzáleze, která krátce po vstupu země do NATO vyhrála parlamentní volby, přičemž v předvolební kampani slibovala uspořádat referendum o vystoupení Španělska z Aliance. Předseda vlády González ale poté připustil, že španělskou bezpečnost nejlépe zajistí právě členství v NATO. Následné referendum, ve kterém PSOE hájila setrvání Španělska v Alianci, proběhlo těsně před koncem volebního období v březnu 1986. Socialisté se tak v kampani nebáli uchýlit k čisté demagogii, voličům hrozili například odebráním pořadatelství olympijských her v Barceloně 1992 v případě odchodu z NATO (Mlejnek jr. 2007). Ti se ale vyjádřili pro setrvání v Severoatlantické alianci, jejímž členem je tedy Španělsko dodnes. Země své členství nicméně podmínila bezjaderným statusem či omezením počtu amerických vojáků na základnách na španělském území. Po několika dekádách španělského členství v organizaci je postoj většiny relevantních španělských

politických stran vůči NATO relativně kladný, byť se stále ozývají určité hlasy, vyzývající k odchodu z organizace.

Výběr tématu mé bakalářské práce, která se primárně věnuje vývoji postojů relevantních celošpanělských politických stran vůči Severoatlantické alianci, byl zásadním způsobem ovlivněn mým studiem na česko-španělském bilingvním Gymnáziu Lud'ka Pika v Plzni, které mi mimo jiné i díky vynikajícímu učiteli dějepisu a zeměpisu Rubénu Zaya Grilovi otevřelo cestu ke španělské historii, kultuře a pochopitelně též politice. Právě panu Zaya Grilovi vděčím za poskytnuté zdroje k této bakalářské práci. Vzhledem k tomu, že prameny v českém jazyce jsou na toto téma opravdu velmi omezené, budu pracovat především s cizojazyčnými publikacemi, z převážné části pak se španělskými, jako jsou například *Sobre la transición exterior* od bývalého španělského premiéra Leopolda Calvo-Sotela (2005) nebo *España en la Alianza Atlántica: el proceso político de su incorporación* od aktuálního vedoucího odboru pro vzdělávání při mexické ambasádě ve Spojených státech amerických Guillerma Puente Ordoricy (2003). Budu vycházet primárně z volebních a základních programů politických stran či z vyjádření jejich politických představitelů. Nicméně svou bibliografii doplním i o odborné články a studie.

Tato bakalářská práce vysvětluje vývoj a transformaci postojů relevantních celošpanělských politických stran, které se po přechodu země k demokracii dostaly k moci, vůči NATO. Pro zpracování jsem si vybral metodu analýzy, kterou považuji s ohledem na téma za adekvátní. Hlavním cílem práce je tedy zodpovědět otázku, zda a popřípadě jak se měnily názory na NATO napříč relevantními celošpanělskými politickými stranami, co tyto změny ovlivňovalo a v neposlední řadě jak se strany staví ke členství v organizaci v současnosti.

Z obsahového hlediska je bakalářská práce členěna následovně. V první části se budu zabývat okolnostmi, jež vedly k přijetí Španělska do NATO. Zde mimo jiné přiblížím úlohu USA jakožto aktéra v bilaterálním vztahu se Španělskem, jež částečně stály za přistoupením země do NATO. Ve druhé části se zaměřím na referendum o setrvání země v Alianci, které vyhlásila socialistická vláda Felipa Gonzáleze v roce 1986. Zde popíši celý proces, který nakonec vedl k setrvání země v organizaci. Na závěr budu pojednávat o názorech soudobých relevantních politických stran na španělské členství v Severoatlantické alianci. Takto strukturovaná osnova dle mého názoru poskytne čtenáři logický a ucelený přehled o dané problematice.

2 Vstup Španělska do NATO

2.1 Bilaterální vztah s USA jako příprava pro začlenění Španělska do NATO

Ačkoliv bylo Španělsko spjaté se západním obranným systémem od roku 1953 skrze své dohody se Spojenými státy americkými, rozhodl se Madrid v době tranzice k demokracii k úplnému začlenění do Severoatlantické aliance, která byla ustanovena a podepsána ve Washingtonu roku 1949 Kanadou, Spojenými státy americkými a řadou západoevropských států. Přestože o přijetí do Atlantické aliance oficiálně žádala přechodná vláda Svazu demokratického středu (*Unión de Centro Democrático*, UCD), Spojené státy se v posledních momentech frankismu snažily, aby spojenci akceptovali vstup Španělska do NATO. Tento návrh byl však odmítnut na shromáždění Severoatlantické rady v květnu 1975. Důvodem k zamítnutí žádosti byla absence demokratického režimu v zemi (Rodrigo Luelmo 2016).

Po smrti Franca předstoupil 28. ledna 1976 Carlos Arias Navarro, předseda první vlády monarchie Juana Carlose I., před obě komory španělského parlamentu (*Cortes Generales*) s vyjádřením, že jeho kabinet jedná se Severoatlantickou aliancí o možných alternativách pro obranu Španělska a že není vyloučena případná budoucí participace země v plánech Aliance (Aldecoa Luzárraga 1983: 52). Dva dny před tímto vystoupením, 24. ledna 1976, se po vleklých a tvrdých jednáních podepsalo obnovení španělsko-amerických vojenských dohod, které byly původně vyjednány, jak bylo zmíněno výše, již v roce 1953 pod názvem Smlouva o přátelství a spolupráci (*Tratado de Amistad y Cooperación*). V souladu s americkým postojem, který byl pro kompletní

španělskou integraci do západního obranného systému, znamenal podpis zmíněné smlouvy a jejích opatření nevyhnutelné směřování Španělska do NATO.

Smlouva sestávala z preambule a osmi článků, přičemž první článek navrhoval vytvořit Španělsko-americkou radu (*Consejo Hispano-norteamericano*), která si kladla za cíl rozvíjet spolupráci s Atlantickou aliancí za účelem lepší obrany Západu (Wojna 2004: 237). Pátý a šestý článek byly společně s prvním nejdůležitější z celé smlouvy. Aktéři v nich totiž přistoupili na spolupráci v oblasti bezpečnostních otázek, což umožňovalo poskytnout Španělsku potřebnou asistenci k tomu, aby zastávalo aktivní roli v obraně Západu. Zároveň se touto cestou připravily adekvátní podmínky pro hladké přijetí země do NATO (The Department of State Bulletin 1976: 362–364).

1. července 1976 rezignoval na svou funkci předsedy vlády Carlos Arias Navarro. O dva dny později jmenoval král Juan Carlos I. novým premiérem předsedu UCD Adolfa Suáreze. V září téhož roku vstoupily v platnost bilaterální dohody s USA, což byl impuls, který vedl k procesu přijetí země do NATO, ve kterém klíčovou roli zastával nový ministr zahraničních věcí za UCD Marcelino Oreja. Díky tomu navíc došlo k nárůstu zájmu ze strany USA o to, aby bylo Španělsko přijato do organizace (Marquina Barrio 1986: 899). V lednu 1977 vyjádřil generální tajemník NATO Joseph Luns před španělskými novináři své přesvědčení, že by se Španělsko mělo začlenit do Aliance. Toto prohlášení podpořil krátce poté i americký viceprezident Walter Mondale (Martínez Sánchez – Sánchez Moreno 2013: 65). Tento příznivý postoj ke členství však začal narážet na nejednoznačné vystupování premiéra Suáreze, který se vzhledem ke křehké a ještě mladé španělské demokracii více zajímal o otázky domácí politiky než zahraniční (ibidem). To způsobilo, že na jedné straně používal výroky jdoucí proti integraci, na druhé straně se však snažil zametat cestičku případnému přijetí. V praxi se to například projevilo na setkání s americkým prezidentem Jamesem

Carterem ve Washingtonu 29. dubna 1977, kde Suárez odmítl přistoupení, poněvadž ho v té době považoval za kontraproduktivní vzhledem k vnitřní situaci ve Španělsku.

2.2 Vlády UCD a proces přijetí země do Aliance

15. června 1977 proběhly ve Španělsku první demokratické volby. Onen zmíněný nejednoznačný postoj ke členství v NATO se projevil i ve volebním programu UCD. Ten hovořil o tom, jak nutné a důležité je nést zodpovědnost v obraně Západu, ačkoliv konkrétně o NATO se program nezmiňoval (Puente Ordorica 2003: 323). Avšak 11. července Suárez v prohlášení svého vládního programu definoval cíle španělské zahraniční politiky zahrnující integraci do Evropského hospodářského společenství (EHS) a dalších evropských institucí a zároveň zahájil politické debaty za účelem možného přistoupení k Alianci (Aldecoa Luzárraga 1983: 53; Del Arenal – Aldecoa Luzárraga 1986: 215).

Vstup do NATO byl tedy cíl, kterého bylo třeba dosáhnout. Vyžadoval však adekvátní parlamentní shodu, která by zároveň nenarušila stávající křehký politický konsensus. Nicméně značné rozdíly mezi Suárezem a ministrem Orejou vážně znesnadňovaly přijetí a způsobily napětí mezi oběma muži. Zatímco premiér se choval až přehnaně opatrně, pro ministra zahraničí bylo připojení k NATO nezbytnou podmínkou v procesu integrace do západního bloku, který zemi nabízel nespočet výhod, ať už se jednalo o posílení národní bezpečnosti, obranu národních zájmů či zlepšení národní obrany, zejména pak ozbrojených sil. To byly argumenty, které Oreja použil ve svém projevu o zahraniční politice v Senátu 9. března 1978. V něm hájil přistoupení k Alianci a odmítl jakoukoliv politickou neutralitu ze strany vlády (Del Arenal – Aldecoa Luzárraga 1986: 218–219).

První celostátní kongres UCD v říjnu 1978 podpořil kroky strany vedoucí ke členství v NATO a přijal následující usnesení: „UCD je zastánce vstupu Španělska do NATO a to způsobem, který bude nejvíce vyhovovat našim zájmům“¹ (Calvo-Sotelo 2005: 65). Navzdory tomuto prohlášení však entusiasmus ministra Orejy nesdíleli všichni. Během druhého funkčního období UCD, po všeobecných volbách z března 1979, se zachovala nejednoznačná politika premiéra se střídavým vystupováním ve prospěch a proti přistoupení. To se projevilo například tehdy, když premiér Suárez odjel jako pozorovatel na šestý summit Hnutí nezúčastněných zemí do Havany v září 1979, na kterém Fidel Castro ve své úvodní řeči veřejně ocenil Španělsko za to, že se nenechalo zmanipulovat Severoatlantickou aliancí a navzdory americkému imperialismu zůstává nezávislé (Castro 1979).

Na jaře roku 1980 došlo k významné události, když Francie vetovala návrh na rozšíření EHS o nové členy, což znemožnilo Španělsku přidat se do této organizace. Od tohoto okamžiku začala španělská vláda využívat NATO jako vstupenku k získání členství v EHS. V této souvislosti ministr Oreja prohlásil v rozhovoru pro deník *El País* z 15. června 1980, že vláda je nakloněna k brzkému začlenění se do Severoatlantické aliance pod dvěma podmínkami: země získá garanci, že bude pokračovat proces přijetí do EHS, a dále se zahájí španělsko-britská vyjednávání o postoupení suverenity Gibraltaru Španělsku (cit. dle Sebastián 1980). Na otázku kdy by mohla začít politická debata na toto téma ministr Oreja odvětil, že ideální by podle něho byl rok 1981, kdy zároveň končí bilaterální smlouva se Spojenými státy americkými (ibidem).

---

¹ V originálu: „UCD es partidaria de la entrada de España en la OTAN en la forma y con las modalidades que más convengan a nuestros intereses“ (Calvo-Sotelo 2005: 65).

Francouzské veto však nebylo jediným problémem, se kterým se musela vláda UCD vypořádat. Na domácí politické scéně proti ní podala PSOE v květnu 1980 návrh na vyslovení nedůvěry a zároveň se dočkala tvrdé porážky v prvních regionálních volbách v Katalánsku a Baskicku. K tomu navíc přetrvával rozpor mezi premiérem Suárezem a ministrem zahraničí Orejou, který vyvrcholil 3. září odvoláním Orejy z funkce a jeho nahrazením Josém Pedrem Perézem-Llorcou, který se však paradoxně také vždy projevoval jako proatlantický politik. Na konci 80. let se vše zdálo být připravené pro zahájení parlamentní debaty o otázce přistoupení. Suárez však opět tento krok zdržoval ze strachu ze silné opozice PSOE a případných destabilizujících následků, které by přijetí do Aliance mohlo zemi přinést. Postoj španělského premiéra a znatelný ideový rozkol uvnitř samotné strany zneklidňoval alianční vlády. To nakonec vyvrcholilo tím, že se do popředí strany dostalo tzv. *Kritické hnutí* vedené Miguelem Herrerem de Miñón, které hrálo klíčovou roli při druhém sjezdu strany v únoru 1981 v Palma de Mallorca. Zde opět zaznělo, jak důležité je být členem NATO s ohledem na zhoršující se mezinárodní situaci (Aldecoa Luzárraga 1983: 59–60).

Suárez byl pod tlakem nejen ve své straně, ale i mimo ni. Navíc očekával brzký konec svého kabinetu. I přesto však učinil dvě významná rozhodnutí. Nejdříve po informování krále, vicepremiéra Gutiérreze Mellada a ministra zahraničí Péreze-Llorcy, dne 23. ledna 1981, oznámil předsedovi výboru pro mezinárodní vztahy Javierovi Rupérezovi a belgickému ministru zahraničí Leu Tindemansovi své rozhodnutí začlenit Španělsko do NATO (Alcántara López 2012: 142). Pár dní nato, 27. ledna, podal Suárez králi svou demisi. Nově jmenovaná vláda v čele s Leopoldem Calvo-Sotelem od začátku zastávala kladný postoj ke vstupu do Aliance. Toto směřování, potvrzené premiérem 19. února v inauguračním projevu před Kongresem poslanců, vyvolalo silnou kritiku mezi

levicovými parlamentními stranami a odstartovalo tak kampaň proti NATO o pár měsíců později (Calvo-Sotelo 2005: 68).

Přijetí Španělska do Severoatlantické aliance však bylo o několik měsíců odloženo. Důvodem byla skepse a nedůvěra aliančních zemí ke stále trvajícím procesu demokratizace v zemi. V květnu 1981 potvrdil premiér Calvo-Sotelo, při své návštěvě Spolkové republiky Německo, okamžitý vstup Španělska do NATO a jeho snahu nevyvolat o této otázce referendum. Od tohoto okamžiku události nabraly rychlý spád. 20. srpna 1981 zažádala Rada ministrů Státní radu o stanovisko ke vstupu do NATO. Kladného vyjádření se jí dostalo o týden později. Toto byl první krok ve schvalovacím procesu přistoupení do Aliance, na jehož konci bylo zařazení žádosti k projednání v plénu Kongresu. Žádost byla postoupena z Výboru pro zahraniční věci, kde byla navzdory odporu komunistů a socialistů 8. října schválena.

V Kongresu se projednávala ve dnech od 27. do 29. října a byla odsouhlasena 186 hlasy ve prospěch Svazu demokratického středu, Demokratické koalice (CD), Baskické nacionalistické strany (EAJ-PNV), katalánské Konvergence a jednoty (CiU) a Unie navarrského lidu (UPN). Proti bylo 146 hlasů Španělské socialistické dělnické strany (PSOE), Andaluské socialistické strany (PSA), Komunistické strany Španělska (PCE), Levice Baskicka (EE), Republikánské levice Katalánska (ERC), Aragonské regionální strany (PAR) a Unie kanárského lidu (UPC). Na základě této skutečnosti byla vláda oprávněna formálně požádat o přistoupení k NATO za následujících podmínek: 1) Nepřijímat závazky, které by vedly k uskladnění nebo umístění jaderných zbraní Aliance na území Španělska. 2) Získat záruku obrany celého poloostrova a území Španělsku přidružená, obnovit svrchovanost nad Gibraltarem a nastartovat jednání o vstupu země do EHS (Brunet 2016: 48–49).

2. prosince předal španělský velvyslanec v Bruselu Nuño Aguirre de Cárcer oficiálně dopis generálnímu tajemníku NATO Josephu Lunsovi, ve kterém vláda deklarovala, že je připravena vstoupit do Aliance. 10. prosince podepsali ministři zahraničí všech patnácti členských zemí protokol o přistoupení Španělska do NATO na schůzi Severoatlantické rady v Bruselu. Od tohoto okamžiku se začala vést ratifikační jednání v parlamentech členských států a Španělsko vynaložilo značné úsilí, aby se v horizontu šesti měsíců stalo šestnáctým členem Severoatlantické aliance (De Salas López 1982: 155). Dne 29. května 1982 zaslal Luns dopis španělské vládě, ve kterém ji vyzval k připojení se k Alianci, a jen o den později se Španělsko oficiálně stalo v pořadí šestnáctým členem NATO.

4. června pak byla vztyčena španělská vlajka na Vrchním velitelství spojeneckých sil v Evropě a o pět dní později se premiér Calvo-Sotelo zúčastnil summitu NATO v Bonnu. 7. července byl prvním španělským velvyslancem v NATO jmenován Javier Rupérez, který zahájil předběžné debaty o španělské integraci do struktur Aliance. Během několika kol jednání, které se konaly od července do října, byly řešeny otázky možných hrozeb pro Španělsko, účasti země ve vedoucích strukturách a stavu bojeschopnosti španělské armády. V důsledku těchto rozhovorů se Španělsko následně připojilo k několika aliančním výborům, jako jsou kupříkladu Výbor pro obranné plánování, Vojenský výbor či Skupina pro jaderné plánování.

3 PSOE a proces přijetí země do NATO

3.1 Před vstupem do vlády

Kritický postoj PSOE definoval snahu o přijetí Španělska do Aliance nejčastěji jako nezodpovědnou, populistickou, manipulující a především špatnou. Během přechodu k demokracii měly názory socialistů v oblasti obranné politiky silně neutralistické a protiamerické konotace. To se odrazilo na 27. kongresu strany, konaném od 5. do 8. prosince 1976, na kterém se prosadil model aktivní neutrality, jehož hlavními cíli bylo odmítnutí tehdejšího světa rozděleného na dva antagonické bloky a odstranění všech amerických základen na španělském území (Nueva Sociedad 1977). V prosinci 1977 přijala delegace PSOE pozvání ÚV KSSS a navštívila Sovětský svaz ve složení Felipe González, Alfonso Guerra, Miguel Boyer a překladatel Francisco Ramos Molins, který v SSSR strávil dvacet let, z toho deset jako vězeň v gulagu (Martínez 2017).

Na setkání s tajemníkem ÚV a členem politbyra Michailem Andrejevičem Suslovem González zdůraznil neutralistický postoj PSOE a hájil přesvědčení, že otázka vstupu do NATO náleží španělskému lidu, který by si o ní měl rozhodnout bez vnějšího zásahu (López Muñoz 1977). I přesto však španělská delegace přijala oficiální oznámení KSSS zveřejněné v deníku *Pravda*, v němž bylo uvedeno, že „...[o]bě delegace potvrdily kritéria svých stran ohledně potřeby překonat rozdělení současného světa na proti sobě stojící politicko-vojenské bloky a *vyslovily se proti rozšiřování těchto bloků*“² (Calvo-Sotelo 2005: 75; kurzíva v originále). Toto gesto bylo západními médii interpretováno jako úspěch

---

² V originálu: "...Las (dos) delegaciones han reafirmado los criterios de sus partidos acerca de la necesidad de superar la división del mundo contemporáneo en bloques político-militares contrapuestos y *se han pronunciado contra la ampliación de dichos bloques*" (Calvo-Sotelo 2005: 75).

sovětské vlády, která měla zájem na tom, aby se Španělsko nezapojilo do NATO. Jak však podotýká samotný Calvo-Sotelo, tento neutralistický postoj odmítající přistoupení, který byl rovněž hájen na 28. kongresu PSOE v květnu 1979, nebyl v souladu s postojem přijatým stranou v exilu, když se roku 1949 Aliance vytvořila. V té době strana naopak silně prosazovala potřebu Španělska přistoupit do NATO, jakmile padne frankistický režim (ibidem: 63–64).

V důsledku sblížení vlády UCD s Aliancí se změnila politika PSOE během roku 1980 v čistě antialianční. V březnu González deklaroval svůj postoj na mezinárodní úrovni, když na 11. kongresu Svazu evropských socialistických stran v Lucemburku, na který byl pozván jako zástupce země ucházející se o členství v Evropském hospodářském společenství, hájil odstranění jaderných zbraní ze Středozeří, což bylo v jasném rozporu s podstatou a existencí NATO (Gallego-Díaz 1980; Sánchez Calderón – Garí Ramos 2016: 34). S tím, jak se roku 1981 přibližovalo přijetí země do Aliance, stávala se PSOE čím dál radikálnější. V inauguračním projevu premiéra Calvo-Sotela v únoru 1981, ve kterém žádal Kongres o důvěru na základě předloženého politického programu vlády, González kompletně zavrhl jeho argumenty ve prospěch vstupu do NATO. Tvrdil, že se jedná o organizaci, která slouží zájmům Spojených států amerických, a že pokud by se on někdy dostal k moci a o vstupu by se nerozhodovalo v referendu, navrhl by odchod z Aliance.

V červenci, když již bylo přijaté rozhodnutí o vstupu do NATO, nabrala opozice socialistů na síle. Osočovala vládu, že se snaží zabránit veřejné debatě, ke které se UCD zavázal od roku 1977, ze strachu, že by nemusela vyznít pozitivně (Powell 2009: 49). Zároveň se mělo jednat o nátlak na budoucí socialistickou vládu, aby akceptovala členství v NATO, protože případné vystoupení by mělo nepřijatelně vysokou politickou cenu (ibidem). Avšak namísto iniciování parlamentní debaty, která by veřejnost přesvědčila relevantními argumenty,

uchýlila se PSOE k demagogické kampani využívající odmítnutí přistoupení do organizace jako zbraň proti UCD, a s tím tak spojenou snahu zvítězit v následujících volbách. Tato strategie, která se odehrávala pod nejasným heslem „*NATO, de entrada no*“, se projevila ve zmobilizování lidu, kampaních na sběr podpisů a prohlášeních v tisku, jako například těch, která González zveřejnil v deníku *El País*. Dle jeho slov je vstup do Aliance nejen „historická hloupost“ a „strašlivý omyl“, Španělsko by prý navíc muselo trpět alianční kolonií na svém vlastním území (Llorens 1981). V důsledku protialianční kampaně PSOE vedené Javierem Solanou³ se výrazně snížilo procento příznivců vstupu do NATO. Pokud v červenci 1981 bylo pro přistoupení 20 % obyvatel, v září téhož roku to bylo pouze 13 %. Zároveň stoupl počet odpůrců z 35 % na 43 % (CIS 1983: 219–226).

3. září 1981, den poté co se Předsednictvo Kongresu poslanců rozhodlo přijmout k projednání žádost vlády o přistoupení do Aliance, podala PSOE návrh na vyhlášení referenda s odvoláním na článek 92 Ústavy⁴. Stejně tak během další parlamentní debaty o NATO v říjnu 1981 představili socialisté dva návrhy, které měly za cíl zastavit již nevyhnutelný proces přijetí: 1) Vyšetřit Ústavním soudem možný rozpor mezi textem smlouvy o přistoupení do NATO a Ústavou. 2) Vyhlásit referendum o vstupu do Severoatlantické aliance (Sebastián 1981). Po zamítnutí těchto návrhů González před Kongresem prohlásil, že PSOE nenes zodpovědnost za rozhodnutí, které se chystalo přijmout (La Hemeroteca del Buitre 1981).

Během 29. kongresu strany, konaném v říjnu 1981, se González znovu zavázal, že vyhlásí poradní referendum, až PSOE vstoupí do vlády. Na tomto

---

³ Mezi léty 1995 až 1999 zastával Solana funkci generálního tajemníka NATO.

⁴ Tento článek říká, že na důležitá politická rozhodnutí se může vyhlásit celostátní poradní referendum. Vláda UCD se však odvolala na článek 94, který podmiňuje podepsání vojenských smluv souhlasem parlamentu.

sjezdu se navíc vypracoval dokument nazvaný „50 preguntas sobre la OTAN“⁵, který vyzdvihнул negativní důsledky, které by členství v Alianci zemi přineslo:

- 1) NATO negarantovalo vstup do EHS.
- 2) Výrazný nárůst vojenských nákladů.
- 3) Nuklearizace země.
- 4) Vstup do NATO neznamenal navrácení suverenity nad Gibraltarem.

Mohlo by se tedy zdát, že se PSOE zavázala k neintegraci. Jak se však dozvíme dále, musela od tohoto postoje ve vlastním zájmu ustoupit.

3.2 PSOE ve vládě

V průběhu volební kampaně v roce 1982 se PSOE zavázala zastavit integraci do NATO a v případě vítězství také vyhlásit referendum. Tento postoj byl v souladu s rezolucí přijatou na 29. kongresu a odrazil se v mnoha návrzích, jejichž hlavním cílem bylo zabránit procesu přijetí. Avšak samotné téma bylo společně se vstupem do EHS, rozvojem mezinárodních vztahů se zeměmi Latinské Ameriky a Maghrebu, a upravením bilaterálních vztahů se Spojenými státy americkými ve volebním programu upozaděno. To se vysvětluje tím, že si byl Felipe González již před vítězstvím ve volbách v roce 1982 vědom problémů a obtíží pramenících z případného odchodu z Aliance. Proto také jmenoval přesvědčeného zastávce Severoatlantické aliance Narcíse Serru ministrem obrany (Burns 1996: 191). Opustit NATO by bylo zbytkem západní Evropy interpretováno jako nedostatek solidarity, což by negativně ovlivnilo španělskou důvěryhodnost, a poškodilo by tak přijetí země do EHS. Případná alternativa k Alianci, tedy neutralita a nezačlenění se, by byla v kontradikci s tolik proklamovaným evropanstvím PSOE. Na druhou stranu se také tvrdilo, že si PSOE prošla vnitřní transformací

---

⁵ V češtině „50 otázek o NATO“.

svých názorů v oblasti obranné politiky v důsledku změn v mezinárodním geostrategickém prostředí (Viñas Martín 1985: 400).

Po vítězství ve všeobecných volbách, 28. října 1982, se první socialistická vláda, vytvořená 3. prosince, setkala s dědictvím po předchozí vládě UCD. Calvo-Sotelo připojil Španělsko do NATO, aniž by měl jasnou představu o tom, jak tento proces bude probíhat. Navíc měl většinu politických stran a společnosti proti sobě⁶. Z toho důvodu se setkali španělští zástupci vedeni velvyslancem Rupérezem se zástupci Aliance a za pouhých pět měsíců a třech kolech jednání se dokázali domluvit na základních principech procesu integrace. Ty zahrnovaly mimo jiné začlenění Španělska do Velitelství spojeneckých sil pro Evropu, závazek k obraně celé organizace a uznání důležitosti osy Baleáry – Gibraltarský průliv – Kanárské ostrovy (Roldan 1983).

Na schůzi Atlantické rady v Bruselu, 8. prosince, oznámil ministr zahraničí Fernando Morán členům organizace záměr nové španělské vlády zastavit proces integrace země do NATO. Od toho okamžiku sice Španělsko zůstalo řádným členem, přijalo však pasivní pozici, která primárně hájila národní zájmy (Ortiz 1993: 60). Postoj vlády tedy odpovídal volebnímu závazku PSOE a vůli španělské společnosti, která byla většinově proti přítomnosti země v NATO⁷. Avšak existoval uvnitř strany jistý rozpor mezi jejím, na jedné straně, proevropským směřováním a neutralistickým postojem na straně druhé. Tato kontradikce se odrazila v politické strategii, kterou bychom mohli nazvat jako „*uvážená váhavost*“⁸, jež se vyznačovala střídáním prohlášení ve prospěch a proti vojenské integraci (Sentís 1986: 16). V praxi to vypadalo tak, že zatímco se Španělsko rozhodlo ponechat

---

⁶ Podle dat CIS bylo v dubnu 1982 pouze 17 % populace pro vstup do NATO (CIS 1983: 231).

⁷ Podle dat CIS bylo v březnu 1983 57 % obyvatel proti plné integraci. Pouze 13 % lidí členství podporovalo.

⁸ Ve španělštině se používá termín *ambigüedad calculada*, který se však složitě překládá.

vojenskou a diplomatickou přítomnost ve výborech NATO, odmítlo zároveň umístění jaderných zbraní na svém území v rámci bilaterální smlouvy s USA. Tato strategie způsobila napětí a konfrontace jak ve vedení strany, tak ve vládě samotné.

Tuto názorovou rozepři lze rozdělit na tři proudy. Na jedné straně stáli zastánci odchodu z Aliance a podporovatelé neutralistické politiky orientující se na Latinskou Ameriku a třetí svět. Jednalo se například o Ernesta Lluche, Javiera Solanu nebo vicepremiéra Alfonse Guerru, který v červenci 1983 vyjádřil v deníku *El País* své přesvědčení, že by mělo Španělsko ze Severoatlantické aliance vystoupit (cit. dle Jauregui 1983). Na druhé straně se nacházeli kupříkladu ministr obrany Narcís Serra nebo ministr financí Miguel Boyer, kteří si uvědomovali výhody pramenící ze členství, ať už se jednalo o posílení národního průmyslu či profesionalizaci španělské armády. Kompromis mezi ideologickými postuláty a zájmy státu se snažil nalézt mimo jiných členů vlády i ministr zahraničních věcí Fernando Morán. Velmi umně se začal premiér González distancovat od původní pozice své strany, když se pro *Diario 16* vyjádřil, že není proti NATO (cit. dle Gutiérrez nedatováno: 1) a demonstroval to podporou rozmístění raket Pershing II a Cruise na území Spolkové republiky Německo v březnu 1983⁹. Jak se dalo očekávat, toto chování narazilo na postoj části socialistické vlády a vzbudilo vnitřní napětí, které otřáslou stranou o pár let později.

V roce 1984 došlo definitivně k obratu v otázce Atlantické aliance poté, co se v médiích González společně s dalšími členy kabinetu, včetně vicepremiéra Guerry, příznivě vyjádřili ke členství v NATO a zdůraznili trvalý zájem připojit se i do EHS (El País 1984). 23. až 25. října probíhala debata o stavu země, na které

---

⁹ Rupérez se domnívá, že k tomuto názorovému obratu došlo po setkání González s německým kancléřem Helmutem Kohlem, který mu přislíbil pomoc se vstupem do EHS, pokud Španělsko zůstane v NATO (Rupérez 1997: 18).

Felipe González předložil Poslanecké sněmovně komplexní návrh mírové a bezpečnostní politiky, jejíž hlavními cíli bylo adekvátně sloužit národním zájmům, účinně přispívat ke světovému míru a dokončit začlenění Španělska do Evropy skrze participaci na kolektivní bezpečnosti a překonání panujícího rozdělení jak na politické scéně, tak ve společnosti. Zmíněný projekt sestával z několika bodů směřujících k nalezení konsenzu v zahraniční politice:

- 1) Setrvání v NATO.
- 2) Odmítnutí integrace ve vojenských strukturách.
- 3) Redukce americké přítomnosti ve Španělsku.
- 4) Odmítnutí nuklearizace země.
- 5) Připuštění případného budoucího podepsání *Smlouvy o nešíření jaderných zbraní*, ačkoliv již podepsaná *Smlouva o částečném zákazu jaderných pokusů* se prozatím považovala za dostačující.
- 6) Úmysl stát se členem Západoevropské unie.
- 7) Znovunabytí Gibraltaru.
- 8) Pokračování práce na Konferenci o odzbrojení.
- 9) Rozvoj bilaterálních dohod o obranné spolupráci s dalšími západoevropskými zeměmi.
- 10) Příprava Společného strategického plánu¹⁰ (González 1984: 7069–7070).

Ve svém projevu na půdě parlamentu González oznámil hlavní rysy své politiky ve vztahu k NATO. Jednalo se především o přetrvávající zájem o vstup do Evropského hospodářského společenství, nabídka dialogu parlamentním stranám vedoucí k dosažení všeobecného konsenzu a konání referenda, které by připadalo na začátek roku 1986. Vyhlášení referenda bylo jedno z volebních slibů PSOE, a tak jeho konání bylo nevyhnutelné. Zároveň však bylo zapotřebí dostatečného

---

¹⁰ *Plan Estratégico Conjunto* (PEC) je dokument, který popisuje možné hrozby pro Španělsko a zároveň prostředky, které mohou být na obranu země použity.

času ke změně negativního mínění společnosti k Severoatlantické alianci (Puente Ordorica 2003: 335).

Jakmile si González definitivně vyjasnil svůj postoj k NATO, obrátil svou pozornost na hledání podpory pro svá tvrzení na 30. sjezdu PSOE v prosinci 1984. Zde hájil setrvání v Alianci a argumentoval například samotnou historií strany, která v roce 1949 kvitovala vytvoření Atlantické aliance, nebo kritizoval neutralistický postoj socialistické levice. V tomto duchu probíhal celý kongres, a tak se dospělo i k dalším důvodům, které byly proti odchodu z Aliance. Jednalo se kupříkladu o snahu zamezit znevěrohodnění Španělska v zahraničí či neohrozit samotnou organizaci a její politickou stabilitu. Nakonec se domluvilo i konání zmíněného referenda „[...] v termínu, který vláda uzná za nejvhodnější v závislosti na vnitrostátních a mezinárodních okolnostech“¹¹ (Puente Ordorica 2003: 336).

Zprvu byla tato pozice podporována americkým ministerstvem zahraničí a členskými státy NATO, které opatření uvítaly. Nicméně během roku 1985 došlo k několika událostem, které změnilo toto nadšení v obavu. V zahraniční politice odmítly Spojené státy americké vyjednat o tématu základen, dokud se Španělsko nezavázalo, že v Alianci setrvá. Na domácí scéně mezitím Komunistická strana Španělska mobilizovala společnost, aby se skrze manifestace ohradila vůči NATO. Tyto tlaky opět vyvolaly napětí ve vládě, což v červenci 1985 vyústilo v rezignaci ministra zahraničí Fernanda Morána, který byl následně nahrazen Franciscem Fernándezem Ordóñezem, jenž byl mnohem větší „atlantista“ než jeho předchůdce¹².

---

¹¹ V originálu: “[...] en la fecha que el gobierno estime más oportuna, en función de las circunstancias nacionales e internacionales” (Puente Ordorica 2003: 336).

¹² Existuje mnoho domněnek o motivech odchodu Morána z funkce. Tvrdí se, že bylo zapotřebí přinést svěží vítr do ministerstva zahraničí v době, kdy se předpokládal brzký vstup do EHS. Podle jiných názorů měl ministr špatné vztahy s premiérem a rozcházel se též v názoru na NATO (Viñas Martín 1996: 273–274).

4 Referendum o setrvání v NATO

V dubnu 1985 González stanovil termín konání referenda na březen 1986, avšak nspecifikoval, zda bude závazné či jenom poradní. Od této chvíle Španělsko zaplavil nespočet článků, úvah a průzkumů referujících názory občanů. 3. listopadu 1985, pouhých pět měsíců před referendem, zveřejnil *El País* výsledky průzkumu provedeného ve dnech 19. až 22. října, které uváděly, že 63 % Španělů si přálo referendum a dokonce 46 % dotazovaných by bylo pro odchod z organizace (El País 1985). Riziko porážky bylo velké, což donutilo vládu postavit se do čela kampaně za setrvání v Alianci. Politický komentátor Mariano Aguirre na to konto ironicky prohlásil: „PSOE využívající všech argumentů – od možných technologických výhod po příchod Kačera Donalda – má na svých bedrech břemeno přesvědčení veřejného mínění a změny jeho orientace. Těžký úkol pro stranu, která se dostala k moci máváním protialianční vlajkou“¹³ (Aguirre 1986: 50).

Tento úkol byl realizován jak na institucionální, tak osobní úrovni. Na té institucionální PSOE připravila dokument pod názvem „*Propuesta de una política de paz y seguridad*“¹⁴, ve kterém se rozhodla setrvat v NATO za určitých podmínek. Lze zmínit nezapojení se do vojenských struktur, zákaz instalace, skladování nebo převoz jaderných zbraní přes španělské teritorium a redukcí americké přítomnosti na území. V návaznosti na poslední bod se koncem roku uskutečnilo druhé kolo vyjednávání se Spojenými státy americkými o redukcí vojenské přítomnosti ve Španělsku. To bylo veřejností vnímáno jako vstřícný krok

---

¹³ V originálu: „El PSOE, utilizando todos los argumentos – desde las supuestas ventajas tecnológicas hasta la llegada del Pato Donald – tiene sobre sus espaldas la carga de convencer a la opinión pública y cambiar su orientación. Una tarea poco sencilla para un partido que llegó al poder enarbolando la bandera anti-OTAN“ (Aguirre 1986: 50).

¹⁴ V češtině „*Návrh mírové a bezpečnostní politiky*“.

vlády ke svým voličům, od kterých na oplátku očekávala změnu jejich negativního postoje k Severoatlantické alianci. Na úrovni osobní došlo k nárůstu vystoupení a prohlášení Felipa Gonzáleze v médiích ve prospěch setrvání země v organizaci. V rozhovoru pro *El País*, který premiér deníku poskytl v dubnu 1985, si lze všimnout proměny jeho postoje k Alianci, jenž zastával o čtyři roky dříve a nyní: „Myslím si, že zájmy Španělska se budou hájit lépe, pokud zůstaneme v Alianci. Naše dřívější hodnocení Aliance a jejího fungování nebylo správné. [...] V Atlantické alianci jsou skutečně země, které mají největší praxi s lidovou suverenitou na světě, největší úroveň ekonomického růstu, demokracie, svobod, dodržování lidských práv a vysokou úroveň míru“¹⁵ (cit. dle Cebrián 1985). Podle něho by v případě vystoupení Španělsko nemělo přístup k důležitým technologiím, bylo by nuceno pokračovat v bilaterálních vztazích s USA a v očích spojenců by se zdiskreditovalo.

Výsledkem vládního úsilí byl názorový obrat části elektorátu, který se odrazil na únorovém průzkumu provedeném Centrem pro sociologická šetření. Ten ukázal značné rozdělení společnosti: 32 % pro setrvání v Alianci, 32 % proti a 36 % voličů bylo nerozhodnutých (Piñero 2016). 7. února 1986 se v Úředním věstníku uveřejnil královský dekret, který postoupil otázku Atlantické aliance do národního referenda (Boletín Oficial del Estado 1986: 5072). Pojednával o názorovém rozdělení veřejného mínění a též zmiňoval politické strany, jež v roce 1982 zapříčinily přistoupení Španělska do NATO, avšak neměly potřebnou většinovou podporu obyvatel. Na druhou stranu však bylo vyzdvihnuto nové historické období, které započalo nedávným přijetím do Evropského

---

¹⁵ V originálu: “Creo que los intereses de España se defienden mejor permaneciendo en la Alianza. Nuestra anterior valoración sobre la Alianza y sobre su funcionamiento no era correcta. [...] En la Alianza, de verdad, están los países que tienen mayor ejercicio de la soberanía popular del mundo, mayor nivel de desarrollo económico, de democracia, de libertades y de respeto a los derechos humanos, y mayor nivel de paz” (Cebrián 1985).

hospodářského společenství 1. ledna 1986 a vůlí sdílet budoucnost se zbytkem evropských demokratických národů. Nicméně na základě článku 92.2 Ústavy byl stanoven datum poradního referenda na 12. března 1986. Kabinet před touto mimořádně důležitou událostí vydal následující prohlášení: „Pro národní zájmy považuje vláda za vhodné, aby Španělsko zůstalo v Atlantické alianci a souhlasí, aby toto setrvání bylo ustanoveno za následujících podmínek: 1) Účast Španělska v Alianci nebude zahrnovat jeho začlenění do integrované vojenské struktury. 2) Budeme trvat na zákazu instalace, skladování nebo zavádění jaderných zbraní na španělském teritoriu. 3) Přistoupíme k postupné redukci vojenské přítomnosti Spojených států ve Španělsku“¹⁶ (ibidem: 5073).

Ještě ani ne měsíc před referendem byla španělská společnost názorově velice rozštěpená. Mezi politickými stranami byla v té době velká různorodost názorů a postojů. O pozici UCD a PSOE vůči NATO jsme si již pověděli, proto se v následujících řádcích zaměřím na Komunistickou stranu Španělska (PCE) a Lidovou alianci (AP) respektive Lidovou koalici (CP).

Postoj Komunistické strany byl vždy jasně protialianční a protiamerický a v zahraniční politice odmítala přichylnost k jednomu ze dvou vojenských bloků. Na druhou stranu však podporovala vstup do EHS a rozvoj mezinárodních vztahů se státy Středomoří, Latinské Ameriky a arabským světem. Již ve svém volebním programu z roku 1979 PCE nesouhlasila s přistoupením a v inauguračním projevu Calvo-Sotela dokonce generální tajemník strany Santiago Carrillo prohlásil, že v premiérových slovech slyšel hlas amerického ministerstva zahraničí a nenašel

---

¹⁶ V originálu: “El Gobierno considera conveniente, para los intereses nacionales, que España permanezca en la Alianza Atlántica, y acuerda que dicha permanencia se establezca en los siguientes términos: 1. La participación de España en la Alianza Atlántica no incluirá su incorporación a la estructura militar integrada. 2. Se mantendrá la prohibición de instalar, almacenar o introducir armas nucleares en territorio español. 3. Se procederá a la reducción progresiva de la presencia militar de los Estados Unidos en España” (ibidem: 5073).

v nich nic jiného, než prostou propagandu Severoatlantické aliance (Calvo-Sotelo 2005: 68). Po vstupu do NATO se komunisté ve volební kampani v roce 1982 zavázali do šesti měsíců vyhlásit referendum, stejně jako zmrazit vyjednávání o vstupu do organizace, odstranit jaderné zbraně ze Španělska, znovu získat suverenitu nad Gibraltarem a obnovit bilaterální smlouvu se Spojenými státy americkými.

Před referendem v roce 1986 se PCE stala ještě více radikální, když aktivně participovala na mobilizaci španělské společnosti. Odsuzovala antagonické bloky, politiku amerického imperialismu, nárůst rizika konfliktů a nukleární krize na španělském teritoriu, závody ve zbrojení a s tím spojené vysoké ekonomické náklady. Z těchto důvodů zveřejnila strana dokument nazvaný „*La paz es posible. Una propuesta de política exterior y de defensa fuera de la OTAN*“¹⁷, který prosazoval alternativu k obraně, jež by spočívala v neutralitě na mezinárodním poli.

Lidová aliance (AP), hájící konzervativně pravicové hodnoty, se vždy jasně hlásila k Severoatlantické alianci. Ve svém volebním programu z roku 1979 AP žádala o okamžité vyvolání debaty, která by měla za cíl dosáhnout rychlé integrace do NATO (AP 1979: 59). Jednalo by se o alternativu k bilaterálnímu vztahu se Spojenými státy americkými, který strana považovala za nepopulární. Vstup do Aliance byl odůvodněn na základě dvou typů argumentů. Na jedné straně stály argumenty ideologické, tedy odmítnutí neutrality a nezačlenění se, jež bylo považováno za utopické. Dále vyzdvihovaly potřebu být členem západního světa a též výhody pramenící z multilaterálního vztahu s NATO (AP 1982: 158). Na straně druhé se používaly argumenty spojené s vnitřní politikou, mezi které lze zařadit vylepšení a modernizace španělské armády,

---

¹⁷ V češtině „*Mír je možný. Návrh zahraniční politiky a obrany mimo NATO*“.

ochrana demokratického systému, získání záruky, že v případě agrese ze strany Varšavské smlouvy se zemi dostane ochrany. Mimo jiné také vyřešení sporu o Gibraltar a další ekonomické, vědecké, sociální, průmyslové a technologické benefity (ibidem: 158–162).

Od roku 1982 se AP plně soustředila na integraci země do vojenských struktur NATO, přičemž přijetí do EHS a vyřešení konfliktu na Gibraltaru zůstalo v pozadí jejích zájmů. Toto směřování se odrazilo jak v jejím volebním programu z roku 1982, tak na 6. kongresu strany, který se konal v lednu 1984. Již jako Lidová koalice (CP), po spojení s Liberální stranou (PL) a Lidovou demokratickou stranou (PDP), upřesnila zmíněný záměr o celkové integraci 11. prosince 1985 ve společném prohlášení, ve kterém požadovala zrušení referenda. V této deklaraci Koalice upozornila, že se případného referenda nezúčastní. Následně, a s úmyslem poškodit vládu, doporučila CP svým voličům se hlasování zdržet. To ale bylo kritizováno nejen vládou a samotnými voliči, nýbrž také reprezentanty aliančních zemí a evropských konzervativních stran (Jauregui 1985).

Veřejné mínění tradičně vykazovalo hlubokou neznalost a nezájem o mezinárodní záležitosti. Během tranzice k demokracii se tato nevědomost smísila s téměř až jedinečným zájmem o otázky domácí politiky (Calvo-Sotelo 2005: 61). Není proto divu, že společnost projevovala absolutní neznalost jak historie, tak záměrů Aliance. Podle průzkumu CIS o mezinárodních otázkách z října 1978 znalo pouze 24 % Španělů nějaký z cílů NATO, přičemž většina (68 %) neznala žádný (CIS 1983: 197–198). Jisté je, že nedostatek informací a neznalost této problematiky zapříčinily snadnou manipulovatelnost španělského veřejného mínění, a tudíž lehce ovlivnitelné politickými kampaněmi, jež byly řízené zájmy oportunistů a populistů. I přesto si však voliči v referendu konaném 12. března odsouhlasili setrvání v Severoatlantické alianci. Čím si to lze ale vysvětlit? Veřejné mínění voličů můžeme označit jako „těkavé“ (Calvo-Sotelo 2005: 65).

Jinak řečeno, v zemi chyběla smysluplná a názorově vyvážená debata o zahraničních otázkách. Společnost byla často vystavována populistickým kampaním, a nemohla si tak vytvořit vlastní názor na základě relevantních argumentů. Byla tedy odkázána na momentální ideologickou orientaci vlády a politických stran. Jak již bylo zmíněno, za setrvání v Alianci významně orodovala vláda v čele s premiérem Gonzálezem, což s přispěním jistých médií, hlavně RTVE, ovlivnilo občany natolik, že se nakonec rozhodli v NATO zůstat.

12. března 1986 se konalo poradní referendum, které navzdory všem prognózám předpovídajícím odchod z Aliance skončilo následovně: celkový počet oprávněných voličů byl 29 024 494, k volbám přišlo 17 246 880 (59,42 %) z toho 9 054 509 (52,49 %) hlasovalo pro, 6 872 421 (39,8 %) proti, prázdných hlasů bylo odevzdáno 1 127 673 (6,53 %) a neplatných 191 843 (1,11 %) (Congreso de los Diputados 1986). Země tedy zůstala v organizaci a i nadále se podílela na jejím chodu.

Avšak španělský model členství v NATO, který kombinoval odmítání vojenské integrace s aktivní participací v Alianci (Ortiz 1993: 60) a jenž se zprvu zdál uspokojující pro všechny strany, se brzy dočkal značné kritiky. Mezi hlavní výtky můžeme zařadit:

- 1) Absence země ve vojenských strukturách NATO omezovala participaci Španělska na rozhodovacích procesech Aliance.
- 2) Odmítnutí instalace, skladování a přepravy jaderných zbraní na španělském teritoriu, tak jako požadavek na snížení amerického vojenského personálu ve Španělsku, vzbudil dojem nekolegiálnosti mezi zeměmi Aliance, protože právě kolektivní obrana je hlavním z cílů organizace. To navíc limitovalo schopnost Španělska mít vliv na své spojence (Portero 1988: 53).

- 3) Španělsko ztratilo příležitost vyjednávat o vytvoření společného velení na svém teritoriu a pod vlastní kontrolou, což by posílilo ochranu strategické osy Baleáry – Gibraltarský průliv – Kanárské ostrovy tak podstatné pro národní obranné zájmy. Navíc by to umožnilo Španělsku posílit její možnosti ve znovunabytí Gibraltarů. Zbavilo by totiž Spojené království jeho hlavního argumentu o potřebě udržovat svrchovanost na území (ibidem).

Sliby se však v průběhu dalších vlád PSOE začaly postupně vypařovat. Zvláště v roce 1995, kdy byl nejhlasitější socialistický kritik Aliance Javier Solana jmenován generálním tajemníkem NATO. Španělská armáda se tehdy účastnila vojenských operací Severoatlantické aliance v bývalé Jugoslávii a sám Felipe González připustil, že se počet španělských vojáků v misi pravděpodobně ještě zvýší (Lema Pérez 2016). Vše se dovršilo o dva roky později, když se Španělsko oficiálně začlenilo do vojenských struktur NATO za vlády Josého Maríu Aznara, jehož Lidová strana (PP)¹⁸ zvítězila v parlamentních volbách v roce 1996. Zároveň bylo dohodnuto, že USA může umístit jaderné zbraně na španělském území. Redukce vojenské přítomnosti byla tedy již utopií.

I přes nejtragičtější teroristický útok v historii Španělska, který byl spáchán na madridské vlaky 11. března 2004 a jehož důsledkem bylo vítězství PSOE v čele s Josém Luisem Rodríguezem Zapaterem v parlamentních volbách o tři dny později, lze konstatovat, že proalianční směřování země přetrvalo i za nové socialistické vlády, která nahradila již zmíněnou Aznarovu. Španělsko sice stáhlo své vojáky z Iráku a Kosova, což NATO zkritizovalo, významnější hlasy, které by vyzývaly k odchodu ze Severoatlantické aliance, již ale příliš nezaznívaly. Celkově lze období od roku 2000 označit za etapu ustálení politického systému, ve kterém

---

¹⁸ Do roku 1989 Lidová aliance (AP).

došlo ke konsolidaci názorů relevantních celošpanělských politických stran v otázce mezinárodních organizací.

5 Pozice španělských politických stran vůči NATO v současnosti

Toto poklidné období, během kterého se od představitelů politických stran nedaly očekávat výraznější názorové proměny, skončilo po parlamentních volbách v roce 2015, kdy španělský stranický systém zažil velké zemětřesení s nástupem dvou nových subjektů. Desetiletí trvající soupeření dvou tradičních dominantních stran narušilo protestní Podemos a liberální Ciudadanos. V této kapitole se tedy zaměřím na strany, které získaly v parlamentních volbách v roce 2015, respektive v předčasných volbách v roce 2016, nejvíce hlasů. Vedle již konvenčních PP a PSOE jimi byly právě nově vzniklé Podemos a Ciudadanos.

5.1 PP

Lidová strana, do roku 1989 známá jako Lidová aliance, respektive Lidová koalice, setrvává ve svých názorech už od svého vzniku v roce 1977. Jedná se o konzervativní středopravicovou až pravicovou stranu, která podporuje členství země v EU a NATO. Do voleb v roce 2015 vstoupila pod vedením Mariana Rajoye, jenž převzal stranu po Josém Maríi Aznarovi v říjnu 2004. PP prosazuje kontinuální linii své politiky, proto není překvapením, že se její programy v otázce členství v mezinárodních organizacích takřka neliší¹⁹.

---

¹⁹ Jak již bylo zmíněno, strana byla založena na proevropském a proaliančním směřování. Se shodnou rétorikou se tedy setkáváme ve všech jejích volebních programech. Programy publikované od začátku nového tisíciletí nejsou výjimkou, podrobněji viz PP 2000: 201, 204, 212, 214, 215; PP 2004: 315, 318, 338–340; PP 2008: 79, 92; PP 2011: 201, 211, 212; PP 2015: 166, 167, 205, 221, 222 a PP 2016: 165, 204, 220, 221.

Ve svém volebním programu z roku 2015, ale nejen v něm, se v části „*Defensa: más seguridad, mayor libertad*“²⁰ Rajoy zavazuje k postupnému zvyšování investic do obrany a plnění závazků vůči svým spojencům skrze aktivní participaci v bezpečnostních organizacích, jejichž je země členem. Dále také slíbil konsolidovat a realizovat akční plán vojenského zdravotnictví a zavést zákon o mobilitě, který by vyhověl specifickým potřebám rodin vojáků. V neposlední řadě vládní strana klade důraz na osvětu společnosti v oblasti aktivit ozbrojených složek a modernizaci kybernetické bezpečnosti (PP 2015: 166–167).

5.2 PSOE

Španělská socialistická dělnická strana pokračuje ve svém proaliančním směřování nastoleném po referendu v roce 1986, avšak lze si v jejím programu všimnout, že toto téma nerezonuje tolik, jako je tomu například u PP. V důsledku toho je samotná Severoatlantická aliance ve volebním programu strany z roku 2015 zmíněná pouze ve spojitosti s plánem rozvoje společné bezpečnosti a obranné politiky, která si klade za cíl vybudovat ve střednědobém horizontu evropské ozbrojené síly, které by posílily evropský pilíř NATO (PSOE 2015: 247). Dočteme se také, jak podle PSOE čelit mezinárodním konfliktům. Navrhuje vést plodný dialog s Ruskem, který by vedl ke zlepšení spolupráce a s tím tak spojenou vzájemnou bezpečnost. Dále chce podporovat mezikulturní a mezináboženský dialog například skrze Alianci civilizací²¹, nebo podporovat španělskou účast na mírových misích (ibidem: 248).

---

²⁰ V češtině „*Obrana: více bezpečí, větší svoboda*“.

²¹ Aliance civilizací vznikla v roce 2004 z iniciativy Španělska a Turecka a jejím záměrem je: „[...] podpora dialogu kultur a náboženství s cílem umírnovat extremismus a překonávat nedůvěru, strach a bariéry primárně mezi západním a islámským světem“ (MZV ČR 2009).

5.3 Podemos

Pokud bychom v dnešní době hledali paralelu k původně protialiančnímu postoji PSOE, našli bychom ji právě v Podemos, které bychom do češtiny přeložili jako *Můžeme*. Španělská krajně levicová politická strana, založená roku 2014 politologem a aktivistou Pablem Iglesiasem Turriónem, se stala již rok poté v parlamentních volbách 2015 třetí nejsilnější stranou po lidovcích a socialistech. Vznikla na základě španělského hnutí *Indignados*²², které se aktivně účastnilo protestů proti korupci v roce 2011. Sám Iglesias vstoupil ve čtrnácti letech do mládežnické organizace Komunistické strany Španělska a jeho extrémně levicové názory se promítly i do programu Podemos (Ventoso 2016). Ve volebním programu do Evropského parlamentu z roku 2014 se strana, vedle slibů jako jsou snížení rizika chudoby, zvýšení mezd a důchodů nebo zajištění práva na interrupci, zavázala také k omezení nebo vypovězení Lisabonské smlouvy, revizi mezinárodních smluv, zavedení referend pro ústavní změny a vystoupení ze Severoatlantické aliance (Podemos 2014: 19–30). Tyto přísliby jí pomohly dostat se téhož roku do Evropského parlamentu, v němž získala pět mandátů.

Pro parlamentní volby v roce 2015 Podemos již pozměnilo rétoriku. Julio Rodríguez, bývalý šéf generálního štábu španělské armády (JEMAD) za druhé vlády premiéra Josého Zapatera, se ve stejném roce objevil na druhém místě kandidátky Podemos pro Zaragozu. Dle jeho slov strana bude respektovat smlouvy organizací, do kterých Španělsko patří, tedy NATO a EU, ale domnívá se, že budoucnost obrany je v hlubší bezpečnostní spolupráci evropských států, o kterou se bude zasazovat (Manetto 2015). V tom se shoduje s předsedou strany Iglesiasem, jenž dodává, že Severoatlantická aliance je již součástí minulosti (ibidem). Ze svého programu Podemos odstranilo zmínku o vystoupení z NATO

---

²² V překladu *Rozhořčení*.

a nahradilo ji slibem, že se bude snažit v rámci Severoatlantické aliance nejen Španělsku, ale i celé Evropě poskytnout větší strategickou autonomii a zabrání destabilizující roli NATO ve východní Evropě. Zastaví totiž její postup dále na Východ a zamezí výstavbě protiraketového štítu ve východní Evropě a Baltském moři. Ve střednědobém horizontu Podemos podporuje sloučení Aliance s celoevropskou bezpečnostní strukturou, na které by participovalo i Rusko (Podemos 2015: 223–224).

Strana byla opět úspěšná a ve volbách obsadila s 20,66 % třetí místo (El País 2015). Kvůli neobvykle rozděleným podílům stran ale došlo k zablokování sestavení funkční vlády a muselo se tak přistoupit k předčasným parlamentním volbám 26. června 2016. Do nich Podemos kandidovalo ve volební koalici se stranami Izquierda Unida²³, ekologickou Equo a dalšími levicovými stranami a společně tvořily koalici s názvem Unidos Podemos. I v těchto volbách strana obsadila třetí místo s 21,10 % hlasů (El País 2016). V roce 2017 se Iglesiasova strana, jako jediná ze čtyř hlavních ve Španělsku, distancovala od amerického bombardování Sýrie po chemickém útoku Asadova režimu na civilní obyvatelstvo. Iglesiasovi se nelíbilo, že prezident Trump přistoupil k zásahu bez svolení Rady bezpečnosti OSN (Sanz 2017).

5.4 Ciudadanos

Politická strana Ciudadanos – Partido de la Ciudadanía, česky *Občané – Strana občanů*, byla založena v roce 2006 v Katalánsku v reakci na manifest významných osobností volajících po straně, jež by reflektovala skutečné problémy a nebyla tak radikální jako tehdejší katalánská vláda. Do čela strany, která vznikala na

---

²³ *Izquierda Unida*, česky Sjednocená levice, je politické hnutí španělských levicových stran vzniklé roku 1986 v rámci protestů proti NATO. Je tvořené řadou stran (socialisté, republikáni či zelení), avšak nejsilnějším členem je Komunistická strana Španělska.

platformě občanského hnutí Ciutadans de Catalunya již v roce 2005, byl zvolen tehdy sedmadvacetiletý právník Albert Rivera. Ciudadanos sami sebe označují za středopravou stranu, odmítají katalánský nacionalismus a hájí užívání španělštiny. Sám Rivera s oblibou pro popis ideologie strany používá frázi: „*Cataluña es mi tierra, España mi país y Europa, nuestro futuro*“ (Piña 2015), což bychom přeložili jako: „*Katalánsko je má vlast, Španělsko má země a Evropa je naše budoucnost*“. Od roku 2013 začala být aktivní i mimo Katalánsko, když do celonárodní politiky vstoupila manifestem *La Conjura del Goya* neboli *Goyovo spiknutí*, ve kterém mimo jiné vyhlásila boj proti korupci a úpadku země (Rivera 2013). Po volbách do Evropského parlamentu roku 2014, ve kterých strana získala 2 mandáty, šla její popularita strmě nahoru. V parlamentních volbách skončila na čtvrtém místě za PP, PSOE a Podemos. Stejného umístění se dočkala i v předčasných volbách v červnu 2016, kdy ji dalo hlas 13,05 % voličů (El País 2016). Podle jednoho z posledních průzkumů veřejného mínění od společnosti Quantio by Ciudadanos dokonce volby vyhráli, pokud by se konaly v dubnu 2018, se ziskem 26 % (Radačičová 2018).

Ve svém programu Ciudadanos nabízí liberální řešení problémů s důrazem na sociální témata. Stejně jako PP sází na zvýšení prostředků pro ministerstvo obrany, aby Španělsko postupně směřovalo k průměru HDP sousedních států. Uskupení Alberta Rivery je pro modernizaci ozbrojených sil, a to organizační restrukturalizací jednotek na základě nových strategických potřeb (Europa Press 2015). Dále hájí potřebu posílení účasti Španělska v mezinárodních misích, chce přijmout závazky vůči NATO, EU a OSN a aktualizovat směrnici o národní obraně a strategii národní bezpečnosti. V listopadu 2015, krátce po teroristických útocích v Paříži, byli Ciudadanos jediní ze španělských politických stran, kteří se jasně postavili za vojenskou intervenci do Sýrie. Rivera připomněl, že Španělsko má již vojska v Afghánistánu a Turecku, kde pomáhají v boji proti tzv. Islámskému státu.

„Pokud chceme skoncovat s těmito barbary, musíme mít jako demokraté společnou strategii uvnitř Evropy a NATO“²⁴, zdůraznil Rivera na konferenci, jež byla pořádána deníkem El Mundo (Ruiz 2015). Ciudadanos se snaží aktivně bojovat proti terorismu. Z toho důvodu například podpořili smlouvu v boji proti džihádistům, kterou iniciovala Lidová strana společně s PSOE. Avšak nebylo tomu tak vždy. V roce 2011 Rivera zastával zcela opačný postoj v otázce vojenských intervencí v Afghánistánu a svůj názor vyjádřil na Twitteru. „Jaký smysl má přítomnost našich vojáků v Afghánistánu? Deset let po 11. září a Bin Ládinem KO. Co tam děláme s policií a vojáky?“²⁵ (ibidem).

---

²⁴ V originálu: “Si queremos acabar con estos bárbaros, los demócratas debemos tener una estrategia común dentro de Europa y la OTAN” (Ruiz 2015).

²⁵ V originálu: “¿Qué sentido tiene la presencia de nuestras tropas en Afganistán? Diez años después del 11S, con Bin Laden KO, ¿qué hacemos allí con policía/soldados?” (ibidem).

6 Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zodpovědět, jak se měnily názory nejdůležitějších politických stran ve Španělsku vůči Severoatlantické alianci od tranzice země k demokracii až do současnosti a co tyto postoje ovlivňovalo. V tomto ohledu je zapotřebí zmínit, že proces přijetí Španělska do NATO, který vyvrcholil referendem o setrvání v Alianci v roce 1986, byl plný rozporů, překážek a polemik, ve kterých hlavní úlohu sehrávali různí aktéři a též rozličné události. Na prvním místě je zde historický okamžik, ve kterém samotný proces začal, tedy politický přechod od diktatury, který přivedl zemi z izolace do mezinárodního prostředí, až k mladé demokracii toužící se začlenit do západního světa a jeho mezinárodních organizací. V tomto vývoji je také zapotřebí zdůraznit jisté geopolitické předpoklady odvozené od strategické polohy Španělska a jeho pouto s evropským obranným systémem na základě dohod o vojenské spolupráci se Spojenými státy americkými z roku 1953 a jejich následných obnovení.

Dále musíme vzít v potaz osobní roli určitých aktérů, zejména premiérů a ministrů zahraničních věcí, kteří střídavě v různých situacích prosazovali buď vstup do NATO, nebo se ho na druhou stranu snažili sabotovat. Pokud jde o první možnost, můžeme zmínit postoj, který zastával ministr zahraničí Oreja s premiérem Calvo-Sotelem. Ve druhém případě pak lze jednoznačně uvést postavy Adolfa Suáreze a Felipa Gonzáleze. Tato osobní vystupování často vyvolala spory a napětí nejen uvnitř jejich vlastních stran, ale rovněž na politické scéně. V tomto posledním aspektu je zapotřebí zdůraznit radikální proměnu postoje PSOE vůči NATO v důsledku nevhodného a nekonzistentního přístupu k této otázce. To lze vysvětlit nedostatkem politických zkušeností socialistů, zejména v oblasti zahraničních věcí. V roce 1981 zahájila strana radikální kampaň proti Severoatlantické alianci, jež byla založená na katastrofických

a populistických argumentech a byla navíc poháněna lhostejností a nevědomostí španělského obyvatelstva v otázkách zahraniční politiky a NATO. Vložení návrhu referenda do volebního programu socialistů v roce 1982 představovalo vážné pochybení, což později veřejně uznala řada významných osobností PSOE, včetně bývalých ministrů Serry a Morána nebo samotného Felipa Gonzáleze. Tento neuvážený postoj se vládě vrátil o několik let později, když musela svůj elektorát přesvědčovat o výhodách členství v NATO.

Na poměrně dlouhou dobu se mohlo zdát, že protialianční nálady v programech relevantních celošpanělských politických stran zmizely. Avšak s nástupem nové radikální strany Podemos, která v parlamentních volbách roku 2015, respektive v předčasných volbách v roce 2016, zaznamenala výrazný úspěch a stala se třetí nejsilnější stranou, se kritika Severoatlantické aliance do veřejné debaty vrátila. Podemos sice již ustoupilo od slibu vyvolat referendum o vystoupení z NATO, jenž ještě v roce 2014 proklamovala, otázka ale je, na jak dlouho tomu tak bude a jestli se nenajde jiný politický subjekt, který by na toto téma dokázal oslovit voliče.

V této práci jsem dospěl hned k několika zjištěním. Španělské politické špičky nebyly v otázce vstupu země do NATO jednotné. První demokraticky zvolený kabinet UCD podporoval členství v organizaci a za jeho vlády také došlo k přijetí Španělska do Severoatlantické aliance. Tento krok však byl po celou dobu kritizován komunisty a socialisty z PSOE v čele s Felipem Gonzálezem, který se zavázal vyhlásit referendum o vystoupení z organizace v případě, že jeho strana vyhraje volby. To se stalo a González se rozhodl slib realizovat. Posléze si ale uvědomil, že být součástí NATO je nezbytné pro obranu Španělska a začal občany přesvědčovat o výhodách pramenících z členství. Zde se setkáváme s první výraznou názorovou proměnou strany. Setrvání se nakonec podařilo vládě v referendu uhájit i díky intenzivní a mnohdy dezinformační kampani, což nám

pouze dokazuje, jak lehce manipulovatelná byla neinformovaná španělská společnost. Od tohoto referenda, tedy od roku 1986, byl již postoj socialistů k NATO pozitivní a konzistentní. Nic se na španělské proalianční politice nezměnilo ani s nástupem nové vlády Lidové strany v roce 1996, jež byla od svého založení jasně prozápadní, proevropská a proalianční. Pokud bychom se ale podívali na současnou španělskou politickou scénu, vidíme zde opět nástup skepse a kritiky NATO v podobě krajně levicové strany Podemos. Na druhou stranu zde však máme liberální Ciudadanos, kteří plně podporují členství v NATO, chtějí plnit všechny závazky, a i když v otázce zahraničních intervencí a boje proti terorismu byli zpočátku zdrženliví, v posledních letech podporují Severoatlantickou alianci i v této oblasti. Obě strany navíc otrásly politickým systémem v zemi, když výrazně uspěly v konkurenci tradičních stran v parlamentních volbách roku 2016.

7 Seznam použitých zdrojů

AGUIRRE, Mariano (1986). España: seguridad, defensa y la OTAN. *Revista de Estudios Internacionales* (7), s. 47–56.

ALCÁNTARA LÓPEZ, Rocío (2012). *Estrategias de comunicación del ministerio de defensa, 1977–2007* [disertační práce] (Sevilla: Universidad de Sevilla).

ALDECOA LUZÁRRAGA, Francisco (1983). Significado y efectos de la adhesión de España a la Alianza Atlántica en su proceso de participación activa en las relaciones internacionales. *Revista de Estudios Internacionales* 4 (1), s. 39–70.

AP (1979). *Programa electoral del Alianza Popular* (<http://www.pp.es/sites/default/files/documentos/1145-20090908160846.pdf>, 1. 4. 2018).

AP (1982). *Programa electoral del Alianza Popular* (<http://www.pp.es/sites/default/files/documentos/1146-20090908160947.pdf>, 1. 4. 2018).

BOLETÍN OFICIAL DEL ESTADO (1986). *Real Decreto 214/1986, de 6 de febrero, por el que se somete a referéndum de la Nación la decisión política del Gobierno en relación con la Alianza Atlántica* (<https://www.boe.es/boe/dias/1986/02/07/pdfs/A05072-05073.pdf>, 23. 3. 2018), s. 5072–5073.

BRUNET, Pere (2016). ¿Cómo ha cambiado la postura de los partidos políticos españoles sobre la OTAN, entre 1981 y 2015?. In. BOHIGAS, Xavier – DE FORTUNY,

Teresa eds., *Treinta preguntas sobre la OTAN. Treinta años después del Referéndum* (Barcelona: Centre Delàs d'Estudis per la Pau), s. 48–49.

BURNS MARAÑÓN, Tom (1996). *Conversaciones sobre el socialismo* (Barcelona: Plaza & Janés).

CALVO-SOTELO, Leopoldo (2005). *Sobre la transición exterior* (Madrid: Real Academia de Ciencias Morales y Políticas).

CASTRO, Fidel (1979). Discurso pronunciado por el comandante en jefe Fidel Castro Ruz, primer secretario del Comité Central del Partido Comunista de Cuba y Presidente de los Consejos de Estado y de Ministros, en la sesión inaugural de la VI conferencia Cumbre del Movimiento de Países No Alineados, celebrada en el Palacio de las Convenciones de La Habana, el 3 de septiembre de 1979, "Año 20 de la Victoria". *Portal Cuba*. 3. 9. 1979 (<http://www.cuba.cu/gobierno/discursos/1979/esp/f030979e.html>, 27. 2. 2018).

CEBRIÁN, Juan Luis (1985). "He perdido la libertad para que los demás la tengan", afirma Felipe González. *El País*. 17. 11. 1985 (https://elpais.com/diario/1985/11/17/espana/501030002_850215.html, 22. 3. 2018).

CENTRO DE INVESTIGACIONES SOCIOLOGICAS (1983). La opinión pública española ante la OTAN. *Reis: Revista Española de Investigaciones Sociológicas* (22), s. 187–262.

CONGRESO DE LOS DIPUTADOS (1986). *Referéndum consultivo en relación con la Alianza Atlántica*

(http://www.congreso.es/consti/elecciones/referendos/ref_otan.htm, 25. 3. 2018).

DE SALAS LÓPEZ, Fernando (1982). El proceso de integración de España en la OTAN. *Revista de Estudios Internacionales* 3 (1), s. 137–172.

DEL ARENAL, Celestino – ALDECOA, Francisco (1986). *España y la OTAN: textos y documentos* (Madrid: Tecnos).

EL PAÍS (1984). *Un discurso de González decide las votaciones sobre la OTAN* (https://elpais.com/diario/1984/12/15/espana/471913206_850215.html, 1. 4. 2018).

EL PAÍS (1985). *El 63% de los españoles desea el referéndum sobre la Alianza Atlántica* (https://elpais.com/diario/1985/11/03/portada/499820401_850215.html, 22. 3. 2018).

EL PAÍS (2015). *Elecciones generales 2015* (<https://resultados.elpais.com/resultats/eleccions/2015/generals/congreso/index.html> 7. 4. 2018).

EL PAÍS (2016). *Elecciones generales 2016* (<https://resultados.elpais.com/resultats/eleccions/2016/generals/congreso/index.html>, 7. 4. 2018).

EUROPA PRESS (2015). *Ciudadanos apuesta por subir el gasto en Defensa, más misiones internacionales y un JEMAD elegido por el Congreso* (<http://www.europapress.es/nacional/noticia-ciudadanos-apuesta-subir-gasto->

defensa-mas-misiones-internacionales-jemad-elegido-congreso-20151201185856.html, 2. 4. 2018).

GALLEGO-DÍAZ, Soledad (1980). Los socialistas europeos buscan una estrategia contra la derecha. *El País*. 4. 3. 1980 (https://elpais.com/diario/1980/03/04/internacional/320972415_850215.html, 12. 3. 2018).

GONZÁLEZ, Felipe (1984). Debate sobre la comunicación del gobierno acerca del estado de la nación. *Diario de sesiones del Congreso de los Diputados* 23. 10. 1984, s. 7057–7091.

GUTIÉRREZ, José Luis (necatováno). “La OTAN es necesaria frente al Pacto de Varsovia”. *Diario 16*, s. 1, 9.

JAUREGUI, Fernando (1983). “Yo creo que España no debe permanecer en la OTAN”. *El País*. 17. 7. 1983 (https://elpais.com/diario/1983/07/17/espana/427240806_850215.html, 19. 3. 2018).

JAUREGUI, Fernando (1985). Coalición Popular recomendará durante la campaña abstención en el referéndum sobre la OTAN. *El País*. 12. 12. 1985 (https://elpais.com/diario/1985/12/12/espana/503190001_850215.html, 1. 4. 2018).

LA HEMEROTECA DEL BUITRE (1981). *El Gobierno Calvo Sotelo logra que el Congreso de los Diputados apoye el ingreso de España en la OTAN con la oposición del PSOE* (<http://lahemerotecadelbuitre.com/piezas/el-congreso-de-los-diputados-apoya-el-ingreso-de-espana-en-la-otan-con-la-oposicion-del-psoe/>, 1. 4. 2018).

LEMA PÉREZ, David (2016). 30 años del polémico referéndum sobre la OTAN. *El Mundo*. 14. 3. 2016 (<http://www.elmundo.es/espana/2016/03/12/56e2fb23e2704e064b8b462d.html>, 26. 3. 2018).

LLORENS, Isabel (1981). Si España entra en la OTAN, soportaría la colonia de un aliado en territorio propio. *El País*. 26. 7. 1981 (https://elpais.com/diario/1981/07/26/espana/364946404_850215.html, 17. 3. 2018).

LÓPEZ MUÑOZ, Ismael (1977). El PSOE aceptó en Moscú no apoyar el ingreso en la OTAN. *El País*. 17. 12. 1977 (https://elpais.com/diario/1977/12/17/espana/251161215_850215.html, 11. 3. 2018).

MANETTO, Francesco (2015). Julio Rodríguez: “Seguiremos respetando los acuerdos de la OTAN”. *El País*. 5. 11. 2015 (https://politica.elpais.com/politica/2015/11/04/actualidad/1446670081_674637.html, 19. 4. 2018).

MARQUINA BARRIO, Antonio (1986). *España en la política de seguridad occidental: 1939–1986* (Madrid: Ediciones Ejército).

MARTÍNEZ, Borja (2017). El PSOE en el país de los soviets. *El Mundo*. 16. 12. 2017 (<http://www.elmundo.es/opinion/2017/12/16/5a341cd6468aeb3b7c8b46a3.html>, 10. 3. 2018).

MARTÍNEZ SÁNCHEZ, Juan Antonio – SÁNCHEZ MORENO, Verónica (2013). La UCD y el proceso de adhesión de España a la OTAN. In. PUELL DE LA VILLA, Fernando – ÁNGEL SANTANO, Silvia eds., *V Congreso de Historia de la Defensa*.

„*El legado del general Gutiérrez Mellado*“ (Madrid: Instituto Universitario General Gutiérrez Mellado de Investigación sobre la Paz, la Seguridad y la Defensa), s. 61–80.

MLEJNEK JR., Josef (2007). Španělsko: Špatní politici a dobré referendum. *Neviditelný pes*. 28. 2. 2007 (http://neviditelnypes.lidovky.cz/spanelsko-spatni-politici-a-dobre-referendum-fnu-/p_zahranici.aspx?c=A070227_184223_p_zahranici_wag, 10. 12. 2017).

MZV ČR (2009). *Aliance civilizací* (https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizaci/osn/osn_tematicky/index_1.html, 27. 3. 2018).

NUEVA SOCIEDAD (1977). *XXVII Congreso el Partido Socialista Obrero Español. Madrid 4, 5, 6 y 7 de Noviembre de 1976* (http://nuso.org/media/articles/downloads/297_1.pdf, 8. 3. 2018), s. 140–145.

ORTIZ, Román D. (1993). El decimosexto aliado. *Revista española de defensa* 6 (60), s. 60–62.

PIÑA, Raúl (2015). 10 frases para conocer a Albert Rivera. *El Mundo*. 26. 11. 2015 (<http://www.elmundo.es/espana/2015/11/26/564b01b9ca474179578b4596.html>, 7. 4. 2018).

PIÑERO, José Antonio (2016). El 'sí' a la OTAN cumple 30 años. *Cadena SER*. 12. 3. 2016 (http://cadenaser.com/programa/2016/03/11/hora_14_fin_de_semana/1457717046_480134.html, 22. 3. 2018).

PODEMOS (2014). *Documento final del programa colaborativo* (<http://blogs.elpais.com/files/programa-podemos.pdf>, 1. 4. 2018).

PODEMOS (2015). *Un programa para cambiar nuestro país* (<https://lasonrisadeunpais.es/wp-content/plugins/programa/data/programa-es.pdf>, 1. 4. 2018).

PORTERO, Florentino (1988). La política de seguridad española. *Cuenta y Razón* (38), s. 51–56.

POWELL, Charles (2009). Leopoldo Calvo Sotelo: corrigiendo el rumbo de una democracia amenazada. *Revista de Occidente* (336), s. 41–58.

PP (2000). *Elecciones generales 2000. El compromiso del centro* (<http://www.pp.es/sites/default/files/documentos/1151-20090908162133.pdf>, 12. 4. 2018).

PP (2004). *Elecciones Generales 2004. Programa de Gobierno* (<http://www.pp.es/sites/default/files/documentos/1152-20090908162339.pdf>, 12. 4. 2018).

PP (2008). *Las ideas claras – con Rajoy es posible. Programa de Gobierno Partido Popular 2008* (<http://www.pp.es/sites/default/files/documentos/1191-20090909122124.pdf>, 12. 4. 2018).

PP (2011). *Programa electoral Partido Popular 2011. Más sociedad, mejor gobierno* (<http://www.pp.es/sites/default/files/documentos/5751-20111101123811.pdf>, 12. 4. 2018).

PP (2015). *Programa electoral para las elecciones generales de 2015* (<http://www.pp.es/sites/default/files/documentos/programa2015.pdf>, 27. 3. 2018).

PP (2016). *Programa electoral para las elecciones generales de 2016* (<http://www.pp.es/sites/default/files/documentos/programa-electoral-elecciones-generales-2016.pdf>, 12. 4. 2018).

PSOE (2015). *Programa electoral. Elecciones generales 2015* (http://www.psoe.es/media-content/2015/11/PSOE_Programa_Electoral_2015.pdf, 27. 3. 2018).

PUENTE ORDORICA, Guillermo (2003). España en la Alianza Atlántica: el proceso político de su incorporación. *Foro Internacional* 43 (2), s. 309–346.

RADAČIČOVÁ, Simone (2018). Španělé jsou bohatší než Italové a zařadili se mezi premianty eurozóny. Premiér Rajoy přesto přichází o podporu. *Hospodářské noviny*. 20. 4. 2018 (<https://zahranicni.ihned.cz/c1-66116750-spancele-jsou-bohatsi-nez-italove-a-zaradili-se-mezi-premianty-eurozony-premier-rajoy-presto-prichazi-o-podporu>, 23. 4. 2018).

RIVERA, Alberto (2013). 'Movimiento Ciudadano' arranca con la 'Conjura del Goya'. *Europa Press*. 26. 10. 2013 (https://www.youtube.com/watch?time_continue=89&v=AkAxooxhsBI, 2. 4. 2018).

RODRIGO LUELMO, Francisco José (2016). La adhesión de España a la OTAN. *CVCE*. 8. 7. 2016 (<https://www.cvce.eu/recherche/unit-content/-/unit/es/87c372a8-360d-4846-876e-d9d64705a918/d5353ecf-ae14-4ebd-9c9e-3725ff6efd04>, 22. 2. 2018).

ROLDAN, Juan (1983). La OTAN aceptó un mando español para el eje Canarias-Gibraltar-Baleares. *El País*. 2. 10. 1983 (https://elpais.com/diario/1983/10/02/espana/433897206_850215.html, 18. 3. 2018).

RUIZ, David (2015). Cuando Albert Rivera estaba en contra de que España participara en la guerra de Afganistán. *La Vanguardia*. 26. 11. 2015 (<http://www.lavanguardia.com/politica/20151126/30409643141/albert-rivera-ciudadanos-siria-guerra-afganistan.html>, 19. 4. 2018).

RUPÉREZ, Javier (1997). Cuando entramos en la OTAN. *Revista española de defensa* 10 (112), s. 18–21.

SANZ, Segundo (2017). Podemos rescata el 'no a la guerra' y se desmarca de la OTAN en el conflicto sirio. *Vozpópuli*. 8. 4. 2017 (https://www.vozpopuli.com/actualidad/Podemos-rescata-desmarca-OTAN-conflicto_0_1015099430.html, 19. 4. 2018).

SÁNCHEZ CALDERÓN, José – GARÍ RAMOS, Manuel (2016). OTAN pasado y presente. Treinta años después del Referéndum que cuestionó los pilares militares del sistema. *Anticapitalistas*. (<http://www.anticapitalistas.org/wp-content/uploads/2017/11/TC-OTAN.pdf>, 12. 3. 2018), s. 5–52.

SEBASTIÁN, Pablo (1980). Marcelino Oreja: “Podemos adherirnos a la OTAN en corto plazo”. *El País*. 15. 6. 1980 (https://elpais.com/diario/1980/06/15/espana/329868005_850215.html, 3. 3. 2018).

SEBASTIÁN, Pablo (1981). Doble derrota de la oposición sobre el procedimiento de adhesión de España a la Alianza Atlántica. *El País*. 28. 10. 1981

(https://elpais.com/diario/1981/10/28/espana/373071605_850215.html, 17. 3. 2018).

SENTÍS, José A. (1986). Felipe González abandonó la bandera anti-OTAN cuando ganó las elecciones. Su principal dificultad fue convencer a los votantes socialistas. *ABC* 13. 3. 1986, s. 16.

THE DEPARTMENT OF STATE BULLETIN (1976). *Report of the Department of State* (<http://www.fordlibrarymuseum.gov/library/document/dosb/1917.pdf>, 14. 2. 2018), s. 357–384.

VENTOSO, Luis (2016). Brillante demagogo televisivo. *ABC*. 18. 6. 2016 (http://www.abc.es/opinion/abci-brillante-demagogo-televisivo-201606172200_noticia.html, 7. 4. 2018).

VIÑAS MARTÍN, Angel (1985). Coordinadas de la política de seguridad española: análisis y sugerencias. *Estudios Internacionales* 18 (71), s. 389–421.

VIÑAS MARTÍN, Angel (1996). Dos hombres para la transición externa: Fernando Morán y Francisco Fernández Ordóñez. *Historia contemporánea* (15), s. 257–288.

WOJNA, Beata (2004). *La política de seguridad en España y Polonia en la transición hacia la democracia: un análisis comparado* [disertační práce] (Madrid: Universidad Complutense).

8 Summary

This Bachelor's thesis, called *Political parties in Spain and a Spanish NATO membership*, analyses the postures of relevant all-Spanish political parties towards the North Atlantic Treaty Organization after the transition of the country from the dictatorship of generalissimo Francisco Franco to democracy. I would divide my work into three parts. In the first one I occupied myself with the circumstances which led to the accession of Spain to NATO. In the second part I focused on the Spanish NATO membership referendum which was declared by the socialist government of Felipe González in 1986. Finally, I dealt with the political parties which received the most votes in the 2016 Spanish general elections and with their opinions about the NATO membership. The aim of my work is to answer if and possibly how the opinions about NATO were changing across the political parties, what affected these changes and last but not least which stand the parties take towards the NATO membership today.